

Polski rząd na uchodźstwie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Linia chronologiczna](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

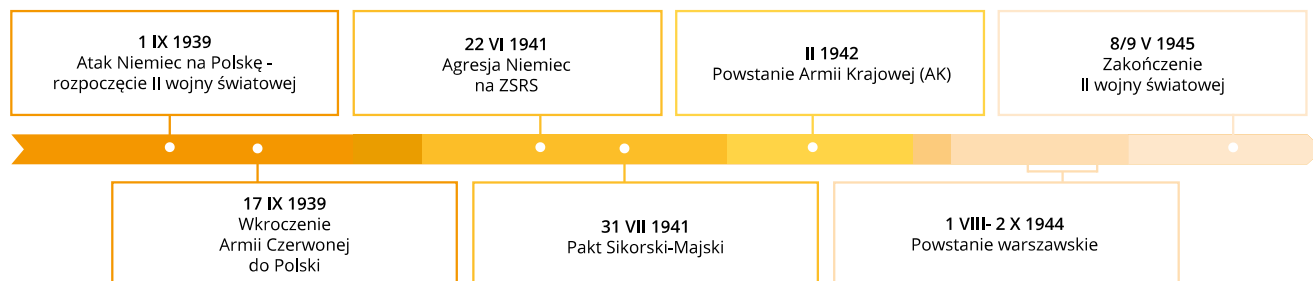
- Źródło: K. Popiel, *Generał Sikorski w mojej pamięci*, Warszawa 1983, s. 165.
- Źródło: K. Wierzyński, *Na zajęcie Warszawy przez Rosjan*. Cytat za: M. M. Drozdowski, A. Zahorski, *Historia Warszawy*, Warszawa 2004, s. 373, 374.
- Cytat za: M. M. Drozdowski, *Ignacy Jan Paderewski. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1981, s. 238.

Polski rząd na uchodźstwie

Gen. Sikorski wśród żołnierzy we Francji w 1940 r.
Źródło: domena publiczna.

W wyniku agresji Niemiec i Związku Sowieckiego na Polskę władze Rzeczypospolitej zostały zmuszone do opuszczenia kraju. W nocy z 17 na 18 września 1939 r. przekroczyły one granicę z Rumunią, po czym zostały internowane. Z tego powodu 30 września prezydent Mościcki zgodnie z konstytucją zrezygnował ze swej funkcji i mógł wyznaczyć następcę. Na głowę państwa ostatecznie desygnowano Władysława Raczkiewicza, a po ożywionych dyskusjach premierem mianowano gen. Władysława Sikorskiego.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym zajmował się polski rząd na uchodźstwie.
- Przedstawisz początki konspiracji i konspiracyjnych sił zbrojnych.

- Omówisz warunki polityczne, w jakich przyszło działać polskiemu rządowi na uchodźstwie.
- Ocenisz polityczne i społeczne znaczenie powstania polskiego rządu i państwa na uchodźstwie.

Przeczytaj

Rząd na uchodźstwie

Powołany 30 września 1939 roku nowy polski rząd za siedzibę obrał najpierw Paryż, a potem Angers nad Loarą. Władysław Sikorski oprócz stanowiska premiera objął też funkcję naczelnego wodza. Utworzono wielopartyjną Radę Narodową Rzeczypospolitej Polskiej pod przewodnictwem Ignacego Paderewskiego, będącą rodzajem reprezentacji parlamentarnej. W jej skład powołano przede wszystkim przedstawicieli partii, które przed wojną znajdowały się w opozycji do [sanacji](#), a na emigracji poparły rząd Władysława Sikorskiego: Stronnictwa Narodowego (SN), Stronnictwa Ludowego (SL), Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) i Stronnictwa Pracy.

Najważniejszym celem rządu RP na uchodźstwie w pierwszym okresie była odbudowa sił zbrojnych. Dzięki staraniom generała Sikorskiego na wiosnę 1940 roku armia polska we Francji liczyła już 80 tys. żołnierzy, w większości ochotników z Polonii francuskiej oraz żołnierzy i oficerów

[internowanych](#) na Węgrzech i w Rumunii, którzy dzięki sympatii tamtejszych władz i społeczeństw przedarli się na Zachód. Wyposażenie wojsku dostarczyły rządy Francji i Anglii. Po klęsce Francuzów około 27 tys. wojska polskiego wraz z rządem zostało ewakuowane do Wielkiej Brytanii (część wojska do Palestyny), by kontynuować walkę. Rząd londyński dla lepszego kontaktu ze społeczeństwem na ziemiach polskich ustanowił jesienią 1940 roku Delegaturę RP na Kraj. Delegaci wysyłani do okupowanej Polski od grudnia 1940 roku mieli za zadanie nie tylko informować rząd o sytuacji na miejscu, lecz także organizować podziemną administrację i zarządzać konspiracyjnym życiem cywilnym.

Władysław Sikorski (1881-1943), polski wojskowy i polityk, generał broni Wojska Polskiego; w latach 1922–1923 premier RP, w latach 1923–1924 minister spraw wojskowych, po zamachu majowym pozostawał w opozycji; podczas II wojny światowej Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych i premier rządu RP na uchodźstwie.

Źródło: Roman Wapiński "Władysław Sikorski", Warszawa 1981, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DTONvVztQ>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Rząd polski na uchodźstwie*.

Winston Churchill wizytuje w towarzystwie Władysława Sikorskiego jednostkę Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Określ, jaki to rodzaj wojska.

Źródło: domena publiczna.

Początek konspiracji

Pierwszą **konspiracyjną** organizację, Służbę Zwycięstwu Polski (SZP), utworzył jeszcze w oblężonej przez Niemców Warszawie we wrześniu 1939 roku generał Michał Tokarzewski-Karaszewicz. Niezależnie od niej spontanicznie zaczęły powstawać inne grupy oporu, m.in. Bataliony Chłopskie (od 1940 roku, tworzone na wsi z inicjatywy działaczy Stronnictwa Ludowego) czy Gwardia Ludowa (od 1942 roku, organizacja związana z PPS) i inne, często nieformalne struktury. Zaczęło też działać podziemne harcerstwo – pod kryptonimem Szare Szeregi.

W grudniu 1939 roku premier Sikorski nakazał rozwiązanie SZP, a w jej miejsce powołał nową organizację, bardziej związaną z rządem, Związek Walki Zbrojnej (ZWZ), którego komendantem głównym (w Paryżu) został gen. Kazimierz Sosnkowski. W kraju, na ziemiach pod okupacją niemiecką, ZWZ dowodził komendant gen. Stefan Rowecki, a na obszarze zajętych przez ZSRS – komendant gen. Michał Tokarzewski-Karaszewicz. ZWZ miał za zadanie przede wszystkim podtrzymywać ducha patriotyzmu w społeczeństwie i przygotowywać swoich żołnierzy do zbrojnego wystąpienia przeciwko okupantom w odpowiednim momencie.

Mjr Henryk Dobrzański „Hubal” (1897-1940), major kawalerii Wojska Polskiego, sportowiec (jeździectwo), bohater konspiracji powrześniowej. Po kapitulacji Warszawy Dobrzański i ok. 50 żołnierzy z jego oddziału zdecydowało się pozostać w kraju, zamiast ewakuować się przez Węgry do Rumunii bądź do Francji. Wszyscy schronili się w Górach Świętokrzyskich, by tam czekać na ofensywę aliancką z Zachodu, której spodziewano się już wkrótce. Major przyjął pseudonim „Hubal”, a jego oddział nazwę Oddział Wydzielony Wojska Polskiego. Działalność hubalczyków narażała jednak miejscową ludność na represje ze strony Niemców. Z tego powodu kierownictwo ZWZ i Delegatura Rządu na Kraj nakazały „Hubalowi” go rozwiązać. Dobrzański kontynuował walkę z grupą 72 ochotników, ale ograniczył kontakty z ludnością cywilną do minimum. Dnia 30 kwietnia 1940 r. oddział majora został zaskoczony (prawdopodobnie w wyniku zdrady) przez 372. Dywizję Wehrmachtu, a „Hubal” poległ z bronią w ręku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W lutym 1942 roku ZWZ przekształcono w Armię Krajową (AK). Pierwszym komendantem AK został gen. Stefan Rowecki „Grot”, po jego aresztowaniu przez Niemców w lipcu 1943 roku obowiązki komendanta głównego przejął Tadeusz Bór-Komorowski. W październiku 1944 roku Bór-Komorowski trafił do niemieckiej niewoli, a nowym komendantem głównym został Leopold Okulicki. Zadaniem AK było podjęcie bardziej aktywnej walki z wrogiem (sabotaż, zamachy na przedstawicieli władz i cele wojskowe) oraz scalenie ruchu oporu. To drugie nie było łatwe, bo część formacji odmówiła przystąpienia do AK (m.in. prawicowe organizacje, które zdecydowały się na utworzenie własnych Narodowych Sił Zbrojnych). Mimo to była ona największą strukturą ruchu oporu – do końca wojny przez jej szeregi przewinęło się niemal 450 tys. ludzi. W 1944 roku, w momencie maksymalnej zdolności AK, jej siły liczyły prawdopodobnie ok. 250 tys. osób. Takie dane podał sztabowcom amerykańskim gen. Stanisław Tatar, były szef operacji Komendy Głównej. Natomiast gen.

Stefan Rowecki „Grot” obliczał AK na ok. 380 tys. żołnierzy i oficerów, jednak liczby te zostały później zanegowane, m.in. przez kuriera londyńskiego MSW Tadeusza Chciuka.

Słownik

internowanie

przymusowe umieszczanie osób w wyznaczonym miejscu, bez możliwości jego opuszczania;

konspiracja

tajna, nielegalna działalność skierowana przeciwko np. władzy, okupantom;

kolaboracja

współpraca obywateli państwa okupowanego z władzami okupacyjnymi na szkodę tego kraju lub jego społeczeństwa;

sanacja

(z łac. *sanatio* – odnowienie) system rządów ustanowiony po zamachu majowym z 1926 r., w wyniku którego do władzy doszli ludzie związani z Józefem Piłsudskim; celem tych rządów było uzdrowienie sytuacji w kraju

Słowa kluczowe

Władysław Sikorski, Rada Narodowa Rzeczypospolitej Polskiej, Służba Zwycięstwu Polski, Związek Walki Zbrojnej, Polityczny Komitet Porozumiewawczy, Delegatura Rządu RP na Kraj, II wojna światowa, Polska pod okupacją, polskie władze na uchodźstwie, Armia Krajowa

Bibliografia

M. Hulas, *Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie, wrzesień 1939-lipiec 1943*, Warszawa 1996.

G. Sanford, *Zbrodnia katyńska a stosunki polsko-sowieckie w latach 1941-1943*, Zbrodnia katyńska. Przesłanie dla przyszłości, Zeszyty katyńskie nr 21, Warszawa 2006

M. M. Drozdowski, *Ignacy Jan Paderewski. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1981.

K. Popiel, *Generał Sikorski w mojej pamięci*, Warszawa 1983.

Linia chronologiczna

Polecenie 1

Zapoznaj się z osią czasu, a następnie wykonaj polecenia.

Polecenie 2

Opisz działalność rządu RP na emigracji. Wyjaśnij, w jaki sposób sytuacja międzynarodowa wpływała na podejmowane przez polski rząd decyzje polityczne.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, czy Sikorskiemu faktycznie udało się uformować polską armię, która miała wspomóc państwa sojuszników.

Twoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D8nD9e81E>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polski rząd na uchodźstwie. Część pierwsza.*

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego wybór gen. Władysława Sikorskiego na premiera rządu RP na uchodźstwie określony został przez eksperta zmianą polityczną.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Opisz relacje polsko-brytyjsko-sowieckie w 1941 i 1942 roku.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D8nD9e81E>

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Polski rząd na uchodźstwie. Część druga.*

Polecenie 4

Przedstaw polityczne i społeczne znaczenie powstania polskiego rządu i państwa na uchodźstwie.

Tvoja odpowiedź

Polecenie 5

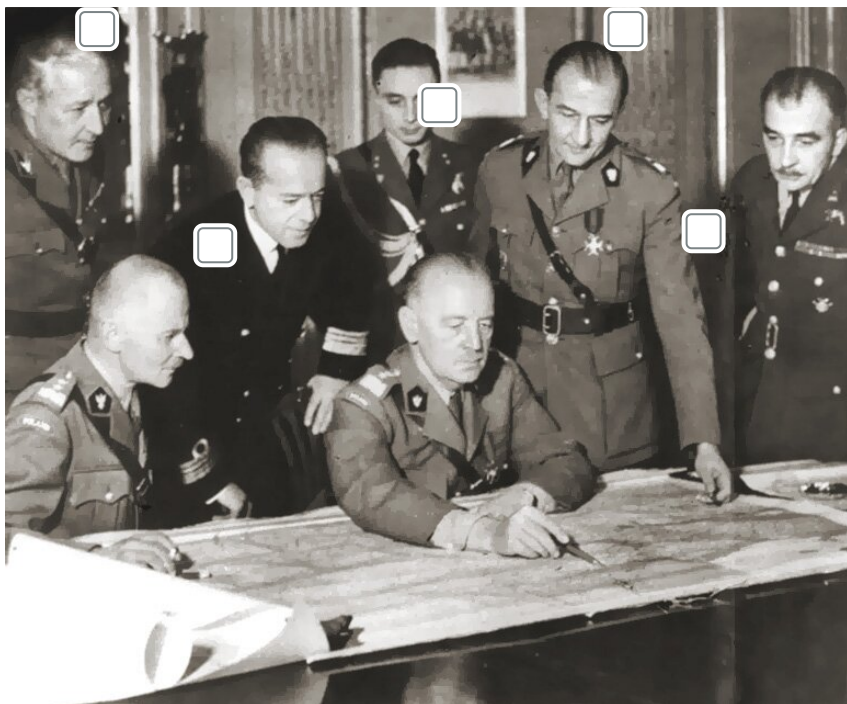
Wyjaśnij, z jakimi problemami musiał mierzyć się polski rząd na uchodźstwie.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 1

Zaznacz, która z postaci na poniższym zdjęciu to gen. Władysław Sikorski.

Źródło: Centralne Archiwum Wojskowe, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ćwiczenie 2

Dopasuj osobę do odpowiadającego jej opisu.

Władysław Sikorski

polski pianista, polityk, przewodniczył
Radzie Narodowej

Ignacy Paderewski

major kawalerii Wojska Polskiego, ze
swoim oddziałem prowadził walkę
partyzancką na Kielecczyźnie

Henryk Dobrzański

polski wojskowy i polityk, podczas II
wojny światowej Naczelnny Wódz
Polskich Sił Zbrojnych i premier rządu
RP na uchodźstwie

Michał Tokarzewski-Karaszewicz

generał dywizji Polskich Sił Zbrojnych,
dowodził Służbie Zwycięstwu Polski

Ćwiczenie 3

Odpowiedz na poniższe pytanie, zaznaczając prawidłową odpowiedź.

Związek Walki Zbrojnej przekształcił się w 1942 r. w:

☐ w nic się nie przekształcił.

☐ Służbę Zwycięstwu Polski.

☐ Polskie Tajne Siły Zbrojne.

☐ Armię Krajową.

Przeanalizuj źródła i na ich podstawie wykonaj polecenia.

Źródło 1.

« 8 października 1939 r. cała odpowiedzialność przed narodem za powodzenie naszych wysiłków spoczywa wyłącznie na Panu, Generale. Nie może ani na chwilę Pan Generał zapomnieć, że ani Pan Prezydent Rzeczypospolitej, ani reszta członków rządu [...] nie uosabiają, ani wobec naszych sprzymierzeńców, ani wobec kraju, tych wielkich nadziei, jakie pokładamy w Panu, Drogi Generale.

Ignacy Jan Paderewski

Cytat za: M. M. Drozdowski, *Ignacy Jan Paderewski. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1981, s. 238.

Źródło 2.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

1. Wyjaśnij, do kogo mógł być skierowany list Ignacego Paderewskiego.

Jaką funkcję w rządzie RP na uchodźctwie pełniła osoba, do której skierowany był list I. Paderewskiego? Zaznacz dwie prawidłowe odpowiedzi.

☐ Dowódca Służby Zwycięstwu Polski

☐ Naczelnny Wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie

☐ Prezydent RP na Uchodźctwie

☐ Delegat Rządu RP na Kraj

☐ Dowódca Służby Zwycięstwu Polski

☐ Premier Rządu na Uchodźctwie

☐ Przewodniczący Rady Narodowej RP na Uchodźstwie

2. Wyjaśnij, czy źródło 1 przedstawia osobę, która została ukazana na zdjęciu ze źródła 2. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Przeczytaj uważnie źródła i na ich podstawie wykonaj polecenia.

Źródło 1.

((K. Wierzyński

Na zajęcie Warszawy przez Rosjan

Generale, coś przezwał się dla innych Borem,
A dla nas – o Lwim Sercu pozostał legendą [...]

Twój żołnierz wciąż pamięta i jak ma zapomnieć
O tych lasach katyńskich, gdzie z gliny i pyłu
Straszny kopiec przed nami nie przestał ogromnieć,
Góra z czaszek przebitych kulami od tyłu [...]
Twój żołnierz stąd, od sierpnia do września, wśród nocy

Patrzy na ten brzeg Wisły, co niezbyt daleko
Leżał wtedy, by podać wam broń do pomocy,
Jak brzeg innego świata, choć tylko za rzeką;
Tam czekano, jak w łoży, aż wyjdą z podziemi
Potomkowie Okrzei i spalą swe kości,
By Polak zdobył wolność nie dłońmi swoimi,
Lecz by padł, bo Kreml takiej zakazał wolności.

Źródło: K. Wierzyński, *Na zajęcie Warszawy przez Rosjan*. Cytat za: M. M. Drozdowski, A. Zahorski, *Historia Warszawy*, Warszawa 2004, s. 373, 374.

Źródło 2.

((K. Popiel

Generał Sikorski w mojej pamięci

12 kwietnia [...] Niemcy ogłosiły komunikat [...]. Było to zupełne zaskoczenie [...], Sikorski nawet interpelował bezpośrednio u Stalina w sprawie oficerów jeńców, o których wiadomo było, że przebywali w Starobielsku, Ostaszkowie i Kozielsku. Stalin na to odpowiedział, że wypuszczono z obozu wszystkich jeńców i jeżeli pewnej ilości brak, to musieli wymaszerować do Mandżurii... . Zakrawało to na żart [...]. A tu straszna wiadomość [...]. Zapanowała po prostu rozpacz i jawiło się pytanie, co robić. Jak zareagować?

Źródło: K. Popiel, *Generał Sikorski w mojej pamięci*, Warszawa 1983, s. 165.

Źródło 3.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

1. Opisz, jakiego tragicznego wydarzenia dotyczą źródła 1 i 2.

2. Wyjaśnij, jakie konsekwencje dla Polski miało ujawnienie tego wydarzenia.

3. Porównaj źródła 1, 2 i 3. Na ich podstawie rozstrzygnij, czy fragment tekstu ze źródła 1 mówi o tych samych wydarzeniach, które przedstawiono w źródle 2 i na fotografii ze źródła 3. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Polski rząd na uchodźstwie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:

spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- omawia polityczne i społeczne znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie.
- tłumaczy, czym zajmował się polski rząd na uchodźstwie.
- wyjaśnia, jakie były początki konspiracyjnych sił zbrojnych i wymienia najważniejsze organizacje.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Polski rząd na uchodźstwie”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” i multimedium w sekcji „Linia chronologiczna” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni/wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj” oraz linii chronologicznej.

Faza wstępna:

1. Przybliżenie przez nauczyciela wyświetlonych na tablicy: tematu i celów lekcji. Omówienie planowanego przebiegu zajęć.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Uczniowie próbują intuicyjnie zadać pytania, na które odpowiedzą w trakcie lekcji. Będą to obowiązujące uczniów kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje.
2. Praca z multimedium. Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika polecenie nr 2 dołączone do linii chronologicznej, z którą uczniowie zapoznali się przed zajęciami – „Opisz działalność rządu RP na emigracji. Wyjaśnij, w jaki sposób sytuacja międzynarodowa wpływała na podejmowane przez polski rząd decyzje polityczne”. Uczniowie wykonują je w parach. Następnie wybrane dwójki uczniowskie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy, pozostali uczniowie i nauczyciel odnoszą się do tych odpowiedzi.
3. Kolejne polecenie nr 3 dotyczące polskiej armii uczniowie wykonują indywidualnie. Omówienie zadań jest prowadzone przez nauczyciela i następuje bezpośrednio po wykonaniu przez uczniów polecenia.
4. Praca z drugim multimedium („Film + Sprawdź się”). Uczniowie zapoznają się z drugim z filmów poświęconym działalności polskiego rządu na uchodźstwie i problemom, jakim jego przedstawiciele musieli stawić czoła. Klasa dzieli się na 5-osobowe grupy. Każdy zespół opracowuje odpowiedzi do dwóch poleceń związanych z tym materiałem filmowym. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie liderzy grup odczytują swoje propozycje. Nauczyciel komentuje rozwiązania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Wybrany uczeń odczytuje cele lekcji, następuje wspólne omówienie: co udało się osiągnąć, do czego warto wrócić, czego nie udało się zrealizować i dlaczego. Później nauczyciel analizuje przebieg lekcji i przeprowadza ewaluację, z której wnioski wykorzysta w przyszłości.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę uczniów, ocenia przedstawioną przez ucznia prezentację.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 4 i 5 z sekcji „Film + Sprawdź się”.
2. (Dla uczniów chętnych) Zapoznaj się z pierwszym z filmów z sekcji „Film + Sprawdź się” i wykonaj dołączone do niego polecenia.

Materiały pomocnicze:

M. Hulas, *Goście czy intruzi? Rząd polski na uchodźstwie, wrzesień 1939-lipiec 1943*, Warszawa 1996.

G. Sanford, *Zbrodnia katyńska a stosunki polsko-sowieckie w latach 1941-1943*, Zbrodnia katyńska. Przesłanie dla przyszłości, Zeszyty katyńskie nr 21, Warszawa 2006

M. M. Drozdowski, *Ignacy Jan Paderewski. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1981.

K. Popiel, *Generał Sikorski w mojej pamięci*, Warszawa 1983.

Wskazówki metodyczne:

Zarówno linia chronologiczna, jak i filmy mogą zostać wykorzystane do powtórki wiedzy przed zajęciami dotyczącymi procesu przejmowania władzy przez komunistów w Polsce w latach 40. XX wieku.